



Co-operating  
Netherlands  
Foundations  
for Central and Eastern  
Europe  
Institut za Evropsku



# DISABILITY INFO



UMHCG

• Magazin Udruženja mladih sa hendikepom Crne Gore • broj I • godina I • izlazi 4 puta godišnje • BESPLATAN PRIMJERAK •

INDIVIDUALNA POMOĆ ZA SAMOSTALAN ŽIVOT

PSI VODIČI-POMAGAČI

ČAROBNI KLJUČ ZA ULAZAK U SVIJET

SOCIJALNA TRANZICIJA U CRNOJ GORI

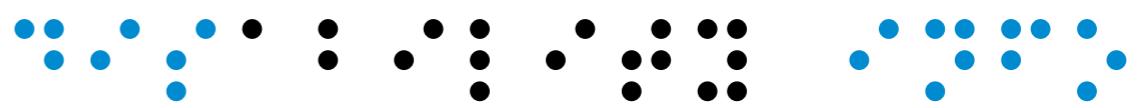


ISSN 1800-7228



9 771 800 722 003

DISABILITY INFO



## SVAKODNEVNA KOMUNIKACIJA SA OSOBAMA SA HENDIKEPOM

AKO TI SE UČINI DA POSTOJI POTREBA ZA PRUŽANJEM POMOĆI OSOBI SA HENDIKEPOM, PITAJ JE DA LI JOJ JE POTREBNA POMOĆ I NA KOJI NAČIN JOJ NAJBOLJE MOŽEŠ POMOĆI

PRILIKOM UPOZNAVANJA NE IZBJEGAVAJ RUKOVANJE SA OSOBOM KOJA IMA AMPUTIRANU RUKU, KVADRIPLEGIJU ILI PROTEZU UMJESTO RUKE ILI ŠAKE. MOŽEŠ SE RUKOVATI DODIROM, LIJEVOM RUKOM ILI ONAKO KAKO TO NAJBOLJE ODGOVARA OSOBI SA HENDIKEPOM.

OBRAĆAJ SE NEPOSREDNO OSOBI SA HENDIKEPOM, A NE RODITELJU, PARTNERU ILI PERSONALNOM ASISTENTU...

RAZGOVARAJ SLOBODNO SLUŽEĆI SE IZRAZIMA POPUT „VIDIMO SE“, „POZDRAVLJAM TE, TRČIM DALJE“ ILI „ČUJEMO SE“, BEZ OBZIRA O KAKVOM SE HENDIKEPU RADI KOD OSOBE SA KOJOM RAZGOVARAŠ. NEMOJ SE BOJATI POGREŠNIH IZRAZA.

AKO SA OSOBOM KOJA JE KORISNIK KOLICA RAZGOVARAŠ DUŽE VRIJEME, POKUŠAJ DA SJEDNEŠ DA BI MOGLI DA SE GLEDATE U OČI

KONCENTRIŠI SE I BUDI STRPLJIV/A AKO RAZGOVARAŠ SA OSOBOM KOJA OTEŽANO GOVORI I OBAVEZNO ZATRAŽI DA TI PONOVI ONO ŠTO NIJESI RAZUMIO/LA, ALI NIKAKO NE GLUMI DA SI RAZUMIO/LA IAKO NIJESI. DOZVOLI TOJ OSOBI DA SAMA ZAVRŠI ZAPOČETU REČENICU I NEMOJ JOJ POMAGATI

SA OSOBOM KOJA IMA OŠTEĆENJE SLUHA RAZGOVARAJ POLAKO, OKRENUT/A DIREKTNO KA NJOJ JER IZRAZI LICA I POKRETI USANA POMAŽU U RAZUMIJEVANJU. NE VIČI, NE GOVORI U UHO I AKO MISLIŠ DA SE NIJESTE SPORAZUMJELI NAPIŠI PORUKU

POZDRAVLJAJUĆI OSOBU SA OŠTEĆENIM VIDOM, KAŽI I SVOJE IME. PONUDI SVOJU RUKU AKO JOJ JE POTREBNA POMOĆ PRI KRETANJU

OSOBA SA OŠTEĆENIM SLUHOM, KOJA PRI TOM IMA I POTPUNO OŠTEĆEN VID, JEDINO MOŽE DA KOMUNICIRA AKO DODIROM ISPISUJEŠ SLOVA NA NJENOM DLANU

NE POSTAVLJAJ INDISKRETNAA PITANJA O HENDIKEPU I UZROCIMA HENDIKEPA, OSIM AKO SA TOM OSOBOM NIJESI BLIZAK/BLISKA

BUDI OBZRIV/A I STRPLJIV/A, JER OSOBAMA SA HENDIKEPOM MOŽE BITI POTREBNO VIŠE VREMENA DA NEŠTO OBAVE

NE HVALI PRETJERANO OSOBU SA HENDIKEPOM ZA OBAVLJANJE SVAKODNEVNIH POSLOVA

U ČEKANJU U REDU MOŽEŠ USTUPITI SVOJE MJESTO ILI SE POTRUDITI DA OSOBA SA HENDIKEPOM DOĐE BRŽE NA RED

PRILIKOM VOŽNJE U JAVNOM PREVOZU PONUDI SVOJE MJESTO AKO SJEDIŠ A OSOBA SA HENDIKEPOM PORED TEBE STOJI, I PONUDI SVOJU POMOĆ PRILIKOM IZLASKA I ULASKA U AUTOBUS, AVION. NIKAKO NEMOJ NA SILU POMAGATI, BEZ PITANJA DA LI JE POTREBNA POMOĆ I NA KOJI NAČIN JE POMOĆ POTREBNO PRUŽITI

PRILIKOM ČEKANJA NA SEMAFORU I PRELASKA Ulice PAZI DA SVOJIM STAJANJEM/KRETANJEM NE BLOKIRAŠ PRISTUP OSOBI SA HENDIKEPOM

POMAGALA NEMOJ DIRATI OSIM AKO ZA TO NIJESI BIO/LA ZAMOLJEN/A, NA KOLICA SE NE NASLANJAJ JER SU ONA DIO LIČNOG PROSTORA OSOBE KOJA IH KORISTI

NEMOJ MILOVATI PSA VODIČA OSOBE SA OŠTEĆENIM VIDOM, OSIM AKO ZA TO NE DOBIJEŠ DOZVOLU, JER JE PAS NA „RADNOM MJESTU“

NE PARKIRAJ NA MJESTIMA OZNAČENIM ZA VOZILA OSOBA SA HENDIKEPOM. POŠTUJ VOZAČE SA HENDIKEPOM, KADA VIDIŠ NALJEPNICU POVEĆAJ RAZMAK, ADAPTIRAJ BRZINU, POVEĆAJ OPREZ. TREBA UVAŽITI SPOROST U POJEDINIM RADNJAMA U VOŽNJI KOJE NASTAJU KORIŠĆENjem RUČNIH KOMANDI ILI SLIČNIH POMAGALA U VOZILU OSOBE SA HENDIKEPOM

NI OD KOGA SE NE OČEKUJE DA POKAZUJE SAŽALJENJE U PRISTUPU I KOMUNIKACIJI SA OSOBOM SA HENDIKEPOM

PREMA OSOBAMA SA HENDIKEPOM PONAŠAJ SE KAO PREMA RAVNOPRAVNIMA, JER ONE TO I JESU



**Izdaje**  
**Udruženje mladih sa  
hendikepom Crne Gore**

**Za izdavača:**  
**Milan Šaranović**

**Glavni i odgovorni urednik**  
**Milan Šaranović**

**Redakcija**  
**Bojana Laković**  
**Marijana Mugoša**  
**Dragan Tepevčević**  
**Zoran Šekečić**  
**Goran Macanović**  
**Marica Prelević Stijepović**

**Saradnici**  
**Luka Stijepović**  
**Milorad Hajrović**  
**Mladen Marković**

**Donatori:**



CIP - Katalogizacija u publikaciji  
Centralna narodna biblioteka  
Crne Gore, Cetinje  
364-22-056.26/.29  
DISABILITY info /  
glavni i odgovorni urednik  
Milan Šaranović.  
God. I, br I (2008)  
Podgorica (Gojka Radonjića 85) : Udruženje mladih sa hendikepom Crne Gore, 2008 (Podgorica : M print). – 30 cm  
Tromjesečno  
ISSN 1800-7228 = disABILITY info (Podgorica)  
COBISS.CG-ID 122940304

## U OVOM BROJU:

### 2-3 BLIC INFO

Novosti, događaji..

### 4-5 TEMA BROJA

#### INDIVIDUALNA POMOĆ ZA SAMOSTALAN ŽIVOT

Krajnji cilj servisa podrške je da podrži pojedince kako bi oni mogli živjeti i raditi onako kako žele...

### 6-7 TEMA BROJA

#### PSI VODIČI-POMAGAČI

UMHCG od aprila 2007. sprovodi Program dodjele pasa vodiča i pomagača...

### 8-9 INTERVJU

#### POŽAJ OSOBA SA INVALIDITETOM

Intervju sa Dr Miodragom Radunovićem – ministarom zdravlja, rada i socijalnog staranja

### 10-11 COOL KUTAK

#### PLES BEZ GRANICA

Koncept inkluzivnog društva možda se najbolje može prenijeti širokoj publici kroz koreografije...

### 12-13 PREDSTAVLJAMO

#### Fond za aktivno građanstvo (fAKT) -SOCIJALNA

#### TRANZICIJA U CRNOJ GORI

Sredinom 2005. godine, Balkanski fond za lokalne inicijative (BCIF) je započeo realizaciju programa Socijalna tranzicija u Crnoj Gori

### 14 NOVE TEHNOLOGIJE

#### ČAROBNI KLJUČ ZA ULAZAK U SVIJET

Značaj asistivnih tehnologija u životu osobe sa hendikepom...

### 15-16 DRUGI PIŠU...

pogled na dešavanja u svijetu...

### 17 MUĆKALICA

zanimljivosti, šale..

### 18 LEX INFO

#### NJEGA I POMOĆ

#### DRUGOG LICA

Pravo na njegu i pomoć drugog lica, prema Zakonu o socijalnoj i dječjoj zaštiti, imo korisnik

### 19-20 PROFIL UMHCG



**Drage čitateljke i čitaoci,**

Pred vama se nalazi prvi broj disABILITY INFO-a, časopisa za promociju savremenih pogleda na osobe sa hendikepom i njihova prava. Ovo je novi način djelovanja Udruženja mladih sa hendikepom koji je namjenjen široj čitalačkoj publici u cilju upoznavanja sa aktualnim dešavanjima i potrebnim promjenama na ovom polju. Koncepcija ovog časopisa je razvijena da pokrije najvažnije oblasti života i rada osoba sa hendikepom, a moderan dizajn i po koja šala na naš račun su tu da cijelu priču naprave primamljivijom za čitaoce.

**Nadam se da ćete uživati u ovom časopisu!**

**Milan Šaranović**

## OSNOVANO UDRUŽENJE U BERANAMA



Krajem prošle godine osnovano je Udruženje osoba sa hendikepom Berane, koje djeluje na području opština Berane, Plav i Andrijevica. Jedan od ciljeva Udruženja je okupljanje i informisanje osoba sa invaliditetom o njihovim pravima i obavezama. U saradnji sa još pet organizacija OSH iz Berana sprovode projekt „Zajedno u život izjednačenih mogućnosti“.

## STIGAO PAS VODIČ

Početkom marta Skupština Crne Gore usvojila je Zakon o kretanju slijepog lica uz pomoć psa vodiča. Usvajanje Zakona uslijedilo je kao rezultat projekta UMHCG-a „Pas kao vodič ili pomagač“. Zakanom su otklonjene sve pravne prepreke za korišćenje ove vrste



asistencije u Crnoj Gori, pa će tako njegovom primjenom osobe sa psom vodičem, odnosno pomagačem moći da se nesmetano kreću i borave na svim javnim mjestima. Povodom usvajanja Zakona UMHCG je pokrenulo medijsku kampanju, pod sloganom «Koska je bačena!» koja obuhvata štampanje flajera i izradu majica, kao i medijske nastupe. Krajem jula je stigao prvi pas vodič u Crnu Goru.

## PRISTUPNE RAMPE ZA FILOZOFSKI FAKULTET



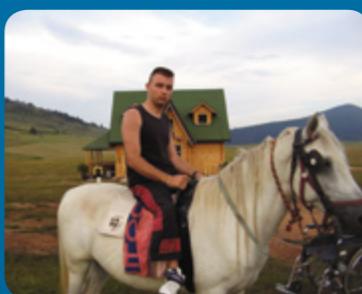
UMHNK je kroz projekat „Dostupnost filozofskog Fakulteta u Nikšiću za OSH“ izgradilo dvije pristupne rampe za korisnike kolica, kao i one koji se otežano kreću. Time je ulaz na Filozofski fakultet, kao i njegovo prizemlje, na kom se nalaze studentska služba, biblioteka, nekoliko kabinetova, kao i studentski bife, učinjen dostupnim.

Takođe, u saradnji sa Filozofskim fakultetom formirana je radna grupa koja će raditi na prikupljanju sredstava za izgradnju lifta čime će se ovaj fakul-

tet u poptunosti učiniti fizički dostupnim za OSH. Udruženje je pomenutim projektom planiralo da odradi i niz edukativnih radionica, s ciljem podizanja svijeti studenata i nastavnog osoblja o pravima i mogućnostima OSH.

UMHNK sa zadovoljstvom ističe činjenicu da se u ovogodišnjem upisnom roku upisala jedna osoba sa hendikepom na ovaj fakultet – Odsjek psihologija.

## HIPOTERAPIJSKI CENTAR NA KOSANICI



U okviru Hipoterapijskog centra na Kosanici u Pljevljima NVU „Koraci“ je u maju završilo izgradnju bungalova površine 80 metara kvadratnih za smještaj korisnika Centra. Takođe, kupljen je jedan konj koji će se uz tri već nabavljena koristiti za terapijsko jahanje.

## HIDRAULIČNI LIFT U ZGRADI PRAVNOG FAKULTETA

Krajem maja ove godine u zgradi Pravnog fakulteta otvoren je hidraulični lift, pristupne rampe, kao i toalet za OSH. Ovo je urađeno u okviru projekta «Rad na punoj integraciji osoba sa invaliditetom u Crnoj Gori» koji su zajednički realizovali Udruženje paraplegičara, Evropska agencija za rekonstrukciju (EAR) i Međunarodna pravoslavna dobrotvorna organizacija (IOCC). Na svečanom otvaranju uručeni su ključevi od lifta studentima sa invaliditetom.

## MINI INTERNET CENTAR U PLJEVLJIMA



Udruženje paraplegičara Pljevlja dobito je donaciju od pet računara za otvaranje mini internet centra za članove Udruženja, kao i za njihovu obuku za rad na računaru.

## OTVOREN CENTAR ZA OBUKU PASA



U Zagrebu je 17.6.2008. godine otvoren Centar za rehabilitaciju „Silver“ (Centar za školovanje pasa vodiča i pomagača). Na svečanom otvaranju prisustvovao je i izvršni direktor UMHCG-a Milan Šaranović.

## KOMBI ZA POTREBE UDRUŽENJA

UMHCG je kupilo kombi vozilo marke Volkswagen Crafter, od dijela prihoda od igara na sreću. Planirano je instaliranje kombi lifta kako bi pomenuto vozilo bilo prilagođeno osobama koje su korisnici kolica. Na taj način Udruženje će imati obezbijeđen prevoz za sve aktivnosti koje sprovodi. Kupovinu kombija značajno je finansijski podržala firma Rokšped.



## DUŠAN DRAGOVIĆ NA PARAOLIMPIJADI



Crnu Goru će na predstojećoj Paraolimpijadi u Pekingu, u disciplini kraul na 50m, predstavljati Dušan Dragović. Dušan je prije desetak godina imao saobraćajni udes nakon kojeg mu je amputirana lijeva potkoljenica. Prije saobraćajne nezgode Dušan se bavio plivanjem i vaterpolom. On nije ispunio normu za ovogodišnje Paraolimpijske igre koja iznosi 26,80 sekundi, ali je učešće obezbijedio preko vajd karte. Dušan je naš prvi i jedini predstavnik na Paraolimpijskim igrama koje će se održati u Pekingu od 6. do 17. septembra.

## OSNOVANO UDRUŽENJE MLADIH SA HENDIKEPOM I U KOTORU

Sredinom jula osnovano je Udruženje mladih sa hendikepom Kotor (UMHKO). Predsjednica opštine Kotor obećala je finansisku

podršku, kao i obezbjeđivanje prostorija za UMHKO. Udruženje planira realizaciju projekata

koji će doprinijeti poboljšanju uslova života mlađih sa hendikepom u Kotoru. Takođe, predstavnik Udruženja će učestovati u projektu "Zagovaranje za uključivanje pitanja invalidnosti u lokalnu politiku", koji ima za cilj pisanje i usvajanje Lokalnog plana akcije o pitanjima invalidnosti.



## RADIONICE O INKLUSIVNOM OBRAZOVANJU



Forum MNE je sredinom jula organizovao niz kampova na temu „Učenici o životu škole“ u sklopu projekta „Ljetnji omladinski obrazovni kampovi“, koji je finansirala Fondacija institut za otvoreno društvo – Predstavništvo Crne Gore. Gosti na dva kampa bili su predstavnici UMHCG-a koji su održali radionice na temu inkluzivnog obrazovanja.

## ZAPOŠLJAVANJE PO NOVOM ZAKONU

Na sjednici Skupštine Crne Gore održanoj 29. jula godine usvojen je Zakon o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju lica sa invaliditetom. Ovim zakonom uvode se kvote za zapošljavanje osoba sa invaliditetom, a firme koje ne budu u mogućnosti da ih zaposle uplaćivaće sredstva u poseban fond.

Dragan Tepavčević



SERVISI PODRŠKE ZA OSI

# Individualna pomoć ZA SAMOSTALAN ŽIVOT

Krajnji cilj servisa podrške je da podrži pojedince kako bi oni mogli živjeti i raditi onako kako žele. Oni su opipljiv znak da društvo prepoznae da svi pojedinci imaju potrebe koje su vrijedne zadovoljenja.

U posljednje vrijeme svjedoci smo sve češćeg po-minjanja termina servisi podrške za osobe sa invaliditetom. Naša namjera u prvom broju disABILITY info-a je da se pozabavimo upravo njima kao jednim od preduslova za dostojanstven život osoba sa invaliditetom.

Kako im samo ime kaže servisi podrške su usluge koje njihovim korisnicima pružaju podršku u ostvarenju određenih ciljeva. Primijenjeno na OSI to znači da su to usluge koje imaju za cilj da ovim osobama pomognu da zadovolje svoje životne potrebe, a da ne zavise od pomoći porodice i prijatelja. Krajnji cilj servisa podrške je da podrži pojedince kako bi oni mogli živjeti i raditi onako kako žele.

Obezbjedivanjem adekvatnih servisa podrške po-većava se samostalnost osoba sa invaliditetom što bitno utiče na njihovo samopuzdanje i slobodu da donose odluke bez uklapanja u tuđe planove. Veoma je bitno reći da se postojanjem ovih servisa stvaraju mogućnosti za nezavisni život osoba sa invaliditetom.

## ASISTENT U SLUŽBI POTREBA

Personalna asistencija podrazumijeva da osobi sa hendičepom u zadovoljenju njenih potreba pomaže asistent. Njegova/njena uloga je da sve one aktivnosti koje osoba sama ne može izvesti za nju odradi, uz poštovanje njenih uputstava. Npr. osoba sama odlučuje koju će aktivnost u kom trenutku obavljati, gdje će u datom trenutku ići, kuda i na koji način će stići do odredišta.

Servisi podrške se odnose na grupu različitih vrsta podrške koje su dostupne kada i gdje ih osobe zatraže. Suština je da ljudi nezavisno od toga da li imaju invaliditet ili ne žive svoje živote povezani sa

## POMAGALA NEOPHODNA ZA KVALITETNIJI ŽIVOT

Pomagala su najbolji pokazatelj položaja osoba sa invaliditetom u svakom društvu. Ovo iz razloga što adekvatna pomagala direktno utiču na mogućnost dnevнog funkcionisanja osobe sa invaliditetom, tj. njenu veću nezavisnost od pomoći drugih. Može se zaključiti da je dostupnost pomagala preduslov za kvalitetan život OSI.

okruženjem i ljudima sa kojima žive i rade. Za razliku od institucionalnih oblika servisi podrške se baziraju na principu individualne podrške i usred-sređeni su na samu OSI. To znači da osoba sama određuje kada, gdje i u kom obimu joj je potrebna pomoć/asistencija.

Postoji više servisa podrške za osobe sa invalidite-tom. Neki od njih su:

- Servis personalnih asistenata
- alternativne vrste prevoza (prevoz od vrata do vrata)
- psi vodiči/pomagači
- služba gestovnih prevodilaca
- psihološko savjetovanje
- obezbjeđenje pomagala

Za uređenje i funkcionisanje ovih servisa po prirodi stvari zadužen je sektor koji se bavi socijalnom zašti-tom, dok su osobe sa invaliditetom te koje ocjenjuju kvalitet pruženih usluga. Finansiranje servisa podrške na prvi pogled čini se velikim izdatkom, međutim uzimajući u obzir prednosti koje oni sa sobom nose lako se može dokazati njihova isplativost. U zemljama razvijenijim od naše ovakvi oblici podrške finansiraju se iz javnih fondova.

Kada govorimo o Crnoj Gori možemo dati generalnu ocjenu da situacija nije zadovoljavajuća, međutim vidljive su neke naznake, koje daju nadu da će uskoro ova oblast biti mnogo bolje uređena. O dinamici poboljšanja može se diskutovati, međutim uzimajući u obzir postojanje Strategije za integraciju osoba sa invaliditetom u društvo i predstojeću ratifikaciju Konvencije o pravima osoba sa invaliditetom kao odličnih sredstava za pritisak na donosioce odluka sasvim je sigurno da će se uspostaviti svi potrebni uslovi za zadovoljenje potreba OSI.

Ono što je karakteristično za postojeće servise jeste da ih u glavnom pokreću i finansiraju same organizacije osoba sa invaliditetom. Konkretni primjer toga je program Udruženja mladih sa hendičepom za dodjelu pasa vodiča/pomagača. Za relativno kratko vrijeme, a uz pomoć više domaćih donatora, uspostavljen je servis koji omogućava dodjelu pasa vodiča i pomagača osobama sa invaliditetom. U saradnji UMHCG-a sa Ministarstvom zdravlja, rada i socijalnog staranja izrađen je Zakon o kretanju slijepog lica uz pomoć psa vodiča, koji je Skupština usvojila početkom marta ove godine. Finansiranje ovog servisa vrši se putem donacija što nije najadekvatnije rješenje. Održivije rješenje za funkcionisanje ovog i sličnih servisa je da se finansijska sredstva obezbjeđuju iz javnih fondova, a imajući u vidu značaj koji servisi imaju u životu osobe sa invaliditetom.

Strategijom za integraciju osi je predviđeno da se nadležnost za poboljšanje položaja osi prebací na lokalni nivo. To znači da će sve lokalne vlasti biti na ispitu na ovom zaista važnom poslu, a posebno kada je riječ o servisima podrške, jer su oni opipljiv znak da društvo prepoznae da pojedinci imaju potrebe koje su vrijedne zadovoljenja, te da je to u svacijem interesu.

Milan Šaranović

## ČLAN 19 KONVENCIJE UN O PRAVIMA OSOBA SA INVALIDITETOM – SAMOSTALAN ŽIVOT I UKLJUČIVANJE U LOKALNU ZAJEDNICU

Države potpisnice Konvencije priznaju jednaku prava svim osobama sa invaliditetom da žive u svojoj zajednici, uz mogućnost izbora kakav imaju i osobe bez invaliditeta. U vezi s tim preduzeće odgovarajuće mjere da omoguće puno uživanje prava osobama sa invaliditetom i njihovo puno uključivanje i učešće u lokalnoj zajednici, što podrazumijeva da:

(a) osobe sa invaliditetom imaju mogućnost da izaberu mjesto života i stanovanja, kao i to sa kim će živjeti pod jednakim uslovima sa drugima, a ne da im se nameće da žive u određenim životnim uslovima i okruženju, koji je njima neprihvatljiv;

(b) osobe sa invaliditetom imaju pristup velikom broju servisa podrške koji su dostupni u kućnim uslovima, na lokalnom i nacionalnom nivou, uključujući personalnu asistenciju neophodnu za uključivanje u lokalnu zajednicu i prevenciju izolacije i segregacije iz nje;

(c) servisi u lokalnoj zajednici, mjesto i način njihovog zadovoljavanja treba da budu jednaki za osobe sa invaliditetom kao i osobe koje nemaju invaliditet, i da odgovaraju njihovim potrebama.





**NOVI ZAKON OLAKŠAVA ŽIVOT OSOBAMA SA HENDIKEPOM**

# PSI VODIČI-POMAGAČI

UMHCG od aprila 2007. sprovodi Program dodjele pasa vodiča i pomagača u skladu sa petogodišnjim Sporazumom o saradnji i školovanju ovih pasa sa zagrebačkom Udrugom za školovanje pasa vodiča i mobilitet. Udržanje će u okviru ovog servisa pružati svu stručnu i tehničku pomoć korisnicima/cama ovih pasa, voditi postupak prijavljivanja za psa vodiča-pomagača, kreirati i voditi kampanje za prikupljanje sredstava za njihovo školovanje, kao i obezbeđivati sredstva za ishranu, kao i veterinarsku zaštitu ovih pasa, u slučaju da su korisnici lošijeg imovnog stanja.

Finansijska sredstva potrebna za školovanje ovih pasa obezbeđuju se putem donacija. Iznos sredstava za školovanje jednog psa vodiča-pomagača iznose od sedam do devet hiljada EUR. Poput mnogih evropskih i zemalja iz okruženja, Crna Gora je u martu dobila Zakon o kretanju slijepog lica uz pomoć psa vodiča, kojim je zaokružen pravni okvir za primjenu ove vrste podrške. Stupanjem na snagu ovog Zakona osobe sa psom vodičem-pomagačem se mogu nesmetano kretati i zadržavati na svim javnim mjestima.

## Uslovi i postupak za dodjelu pasa vodiča/pomagača

Postupak dodjele psa vodiča/pomagača počinje predajom prijavnog formulara, nakon čega se on upućuje komisiji UMHCG-a koja na osnovu utvrđenih kriterijuma odlučuje o eventualnoj dodjeli psa vodiča/pomagača i pravi rang listu budućih korisnika/ca.

Kriterijumi kojima će se komisija voditi prilikom odlučivanja su:

- datum podnošenja prijave
- mobilnost i životna dinamika

- stepen samostalnosti osobe
- životna dob
- socijalne prilike budućeg korisnika/ce
- stambeni prostor i uslovi života...

Nakon školovanja psa, koje traje u prosjeku šest do osam mjeseci, vrši se prenos psa vodiča/pomagača na korisnika/cu. Prenos se odvija u Centru za rehabilitaciju „Silver“ u Zagrebu i traje od 4 do 6 nedjelja. Završna faza prenosa psa odigrava se u mjestu korisnika/ce gdje uz instruktora korisnik/ca sa psom prolazi svoje svakodnevne trase, privikava psa na novi prostor, dodatno se zbližava sa psom i sl. Međutim, da bi se potpuno uspostavila veza korisnik/pas potrebno je od tri mjeseca do pola godine.

Sa korisnikom/com Udržanje kao vlasnik psa potpisuje ugovor o korišćenju.

Korisnici pasa će biti u obavezi da se o dodijeljenom psu staraju odgovorno i savjesno, a u skladu sa svojim mogućnostima. U slučaju loše njege psa Udržanje ga može oduzeti korisniku/ci i uputiti na doškolovanje i kasnije dodjeliti drugom korisniku/ci.

Za psa vodiča se može prijaviti osoba koja ima oštećenje vida iznad 90 odsto, a za psa pomagača osoba koja koristi invalidska kolica. Glavni preduslov da bi se uopšte razmatrala mogućnost dodjele psa jeste punoljetstvo potencijalnog korisnika/ce. Zainteresovani za psa vodiča, pored opštih uslova, moraju biti sposobljeni za kretanje sa bijelim štapom, odnosno voljni da se obuče za takvo kretanje.

Milan Šaranović

### Pas vodič

Psi vodiči su najprije prijatelj i siguran pratilac ljudi oštećenog vida. Ovi psi se podučavaju kako da na najlakši način zaobilaze raznorazne prepreke i kako da sigurno odvedu njegovog korisnika do odredišta.

### Pas pomagač

To je pas koji se obično obučava za asistenciju ljudima koji koriste kolica. Po komandi dodaje predmete, pomaže pri prelasku sa kolica na krevet i obratno, ide u kupovinu sa zahtjevom za namirnice, pali i gasi prekidač za svjetlo i mnoge druge stvari koje ove osobe čine samostalnim.

- Šta ovi psi pružaju osobama sa hendikepom?

Psi vodiči i pomagači osobama sa hendikepom pružaju maksimalnu samostalnost u kretanju i obavljanju svakodnevnih životnih zadataka, što utiče na izjednačavanje mogućnosti za uspešno školovanje, zapošljavanje, ukratko kvalitetno življenje svih osoba sa hendikepom kod kojih postoji potreba za ovom vrstom asistencije.

- Koji se psi najčešće koriste za ovaj vid asistencije?

Za vodiče i pomagače najčešće se školjuju psi iz porodice LABRADOR. To je obično zlatni retriver, mada ih ima u bijeloj i drugim bojama.

- Koliko traje radni vijek psa vodiča/pomagača?

Prosječan radni vijek psa vodiča/pomagača je od šest do osam godina.



**Koska je bačena! Baci je i ti!!!**  
**Žiro-račun 550-7880-14**  
**PIB 02340305**

Ako si zainteresovan/a za psa vodiča/pomagača javi se na tel: 020 623 734 ili e-mail: umhcg@t-com.me

**DR MIODRAG RADUNOVIĆ – MINISTAR ZDRAVLJA, RADA I SOCIJALNOG STARANJA**

# POLOŽAJ OSOBA SA INVALIDITETOM



**Najpozvanija osoba u Crnoj Gori za rješavanje problema osoba sa invaliditetom, ali i kreiranja tog dijela socijalne politike u ovom trenutku je ministar zdravlja, rada i socijalnog staranja dr Miodrag Radunović.**

**Zato i pitanje:**

**Šta je u toku Vašeg mandata učinjeno na poboljšanju položaja osoba sa invaliditetom u našem društvu?**

Ministarstvo zdravlja rada i socijalnog staranja je u poslednje dvije godine, preduzelo niz značajnih mjeru i aktivnosti u cilju popravljanja položaja osoba sa invaliditetom u Crnoj Gori.

Najprije želim da istaknem značajnu saradnju sa NVO sektorom koji se bavi brigom o licima sa invaliditetom, čije sugestije i inicijative vrlo uvažavamo i nastojimo udovoljiti svim njihovim zahtjevima, koji su zasnovani na realnim i opšte prihvaćenim standaradima, a u cilju većeg stepena integracije osoba sa invaliditetom, u svim sferama njihovog života, u Crnoj Gori.

Druga značajna stvar koju je ovo Ministarstvo uradilo je da je prošle godine pokrenulo inicijativu za potpisivanje i ratifikaciju Konvencije UN o pravima osoba sa invaliditetom. Kao što je poznato premijer je na zasjedanju Generalne skupštine UN u Njujorku u septembru 2007. godine potpisao Konvenciju, a sada su u toku pripreme za njenu ratifikaciju.

Treća izuzetno važna aktivnost je što je Vlada Crne Gore usvojila i Strategiju za integraciju osoba sa invaliditetom u Crnoj Gori, a koju je pripremilo Ministarstvo zdravlja rada i socijalnog staranja u saradnji sa Udrženjem paraplegičara Crne Gore i IOCC-om. Strategija za integraciju osoba sa invaliditetom u Crnoj Gori predstavlja dugoročni strateški plan djelovanja svih socijalnih aktera u Crnoj Gori, kao budućeg razvijenog građanskog društva, integrisanog u savremene civilizacijske tokove i širu međunarodnu zajednicu. Ciljevi Strategije su ustanovaljeni za period od 2008. – 2016. godine, sa akcionim planovima koji će se donositi za periode od po dvije godine. Njima će se redefinisati postojeća politika prema OSI, u cilju poboljšanja njihovog materijalnog položaja, ujednačavanja prava, obrazovanja i rehabilitacije, te osiguravanja ravnopravnog uključivanja u društvenu zajednicu.

Prvi Akcioni plan za 2008. i 2009. godinu, Vlada Crne Gore je usvojila u junu ove godine. Takođe smo učestvovali i u izradi Strategije inkluzivnog obrazovanja u Crnoj Gori, što je ovom dokumentu, kroz funkcionalno uvezivanje i umreža-

vanje institucija obrazovanja i socijalne i zdravstvene zaštite, dalo poseban kvalitet, a time i značaj za poboljšanje položaja djece sa smetnjama u razvoju u Crnoj Gori.

**Koje se aktivnosti sprovode u cilju izjednačavanja mogućnosti za osobe sa invaliditetom, a u odnosu na ono što je urađeno u zemljama u okruženju?**

Sve navedeno, kao i još niz specifičnih aktivnosti, kao što je izmjena i donošenje nove zakonske regulative na primjer u oblasti zapošljavanja, svakako će doprinijeti boljem položaju osoba sa invaliditetom u našoj zemlji. Mišljenja sam da su svi naši strateški dokumenti usklađeni sa evropskim standardima i Konvencijom UN o pravima osoba sa invaliditetom, te da na tom polju ne zaostajemo u rješenjima koja predviđaju njihovu veću integraciju u društvo, ne samo u odnosu na zemlje iz neposrednog okruženja, već i na razvijene evropske države. Naravno za postizanje svih ciljeva predviđenih ovim dokumentima potrebno je i vrijeme i određena finansijska sredstva, kao i angažovanje većeg broja relevantnih subjekata, koji su prepoznati kao glavni nosioci ovih promjena, u skladu sa rokovima predviđenim u navedenim dokumentima siguran sam da će se to i ostvariti.

**Crna Gora je potpisnica Konvencije UN o pravima osoba sa invaliditetom. Kada možemo očekivati njenu ratifikaciju i šta je sve potrebno od legislativnih promjena kako bi ona mogla zaživjeti u praksi?**

Kao što je već rečeno Ministarstvo zdravlja, rada i socijalnog staranja je prošle godine pokrenulo inicijativu za potpisivanje Konvencije UN o pravima osoba sa invaliditetom. Sada je u toku postupak za donošenje Zakona o ratifikaciji, koji je planiran za IV kvartal ove godine, a zakonska regulativa biće mijenjana u skladu sa mjerama i aktivnostima predviđenim pomenutim strategijama.

**Pošto u nadležnost vašeg ministarstva spada i socijalna zaštita, koja u sebi podrazumijeva službe podrške za različite ciljne grupe, možete li nam reći na koji način ministarstvo planira da uredi ovu oblast za osobe sa invaliditetom?**

Strategijom je predviđeno da se najširi okvir zaštite ovih lica prebací na lokalni nivo. Naš plan je da doprinesemo usvajanju standarda, koji će se odnositi na kreiranje politike, koja će posebno voditi računa o specifičnim potrebama za osobe

sa invaliditetom, te da u okviru svojih mogućnosti i materijalno podržimo ove projekte.

**Personalna asistencija, koja je pomenuta u Strategiji za integraciju osoba sa invaliditetom, je jedno od trenutno najaktuelnijih pitanja, koja se direktno odnose na samostalnost osoba sa invaliditetom. Kada možemo očekivati pokretanje servisa personalnih asistenata?**

Akcionim planom je predviđeno da Zakon o personalnom asistentu bude donijet 2009. godine, tako da se pokretanje ovog servisa može očekivati saglasno rješenjima koja budu predviđena ovim dokumentom. Naravno, planiramo da prvo napravimo pilot projekat, kojim bi se bliže definisali jasni kriterijumi kako za korisnike, tako i za pružaoce usluga.

**S obzirom da znamo da osobe sa invaliditetom nailaze na brojne prepreke u ostvarivanju zdravstvene zaštite (dostupnost ustanova, opreme, patronažnih službi i sl.), iz perspektive ministra zdravlja i ljekara, možete li da sugerisete šta je moguće uraditi da bi se neki od ovih problema ublažili/riješili?**

Ponovo ističem da su svi pomenuti problemi već uočeni i dati u opisu stanja u Strategiji za integraciju osoba sa invaliditetom u Crnoj Gori, ali i predviđene mjeru za njihovo rješavanje. Akcionim planom za 2008. i 2009. godinu, predviđene su prioritetne aktivnosti koje će se preduzimati kako u dijelu zdravstvene zaštite, tako i u svim drugim oblastima kojima se ovaj dokument bavi.

**Kako bi ste procijenili saradnju Vašeg ministarstva sa organizacijama osoba sa invaliditetom, konkretno sa UMHCG-om na promovisanju prava osoba sa invaliditetom? Može li se očekivati inteziviranje te saradnje?**

Misljam da je u ovim organizacijama u poslednje vrijeme došlo do značajne izgradnje kapaciteta, što smo mi prepoznali i veoma uvažili, tako da ni jedan od projekata koji se odnosi na osobe sa invaliditetom ne radimo bez saradnje sa njima. U odnosu na UMHCG takođe smatrati da smo i do sada imali dobar partnerski odnos, naročito u toku izrade Zakona o kretanju slijepog lica uz pomoć psa vodiča a da će se i u budućnosti takođe naći prostora da saradujemo na realizaciji različitih projekata, koji treba da doprinesu poboljšanju položaja osoba sa invaliditetom u Crnoj Gori.

Redakcija



## RUŠENJE BARIJERA

# PLES BEZ GRANICA

Koncept inkluzivnog društva možda se najbolje može prenijeti širokoj publici kroz koreografije u kojima zajedno plešu profesionalci i mladi sa hendikepom.

Udruženje mlađih sa hendikepom je u saradnji sa plesnim teatrom Ballo od 24. do 28. maja ove godine organizovalo plesnu školu za osobe sa hendikepom, pod nazivom „Bez granica“. Plesnu školu vodila je Karen Peterson iz Majamija sa svojim igračima. Ovo je bio prvi projekat ove vrste u Crnoj Gori i vođen je pod sloganom „Budi moje oči, a ja tvoje stopalo“, koji je dio ovogodišnje poslanice koju je uputila Gledis Fejt Aguljas (Gladys Faith Agulhas) povodom svjetskog dana igre u godini koja je posvećena upravo licima sa invaliditetom.

Cilj ove škole bio je prepoznavanje sopstvenih mogućnosti i kreativnosti osoba sa invaliditetom kao i podsticanje njihove integracije i smanjenje diskriminacije sa kojom se suočavaju. Kroz pokret i muziku OSI se oslobađaju i razvijaju svijest o sebi kao o slobodnim ljudima bez obzira na njihov hendikep.

Plesna škola je predstavljala specifičnu formu savremene igre koja se sastoji od kontakt improvizacije. To je bila odlična mogućnost za jačanje samopouzdanja i za druženje učesnika. 28. maja održan je završni performans u Muzičkoj školi «Vasa Pavić» kom su pored prijatelja učesnika prisustvovali i koreografi i igrači sa Četrdesete međunarodne smotre koreografa. Na završnom performansu pored umjetničke vrijednosti moglo se vidjeti da su učesnici naučili veliki broj vježbi za opuštanje, usklađenost pokreta i muzike.

Ovaj događaj izazvao je veoma pozitivne kritike, kako od učesnika, tako i od posjetilaca završnog performansa. „Ova plesna škola me je zainteresovala. Uživala sam u njoj. Predstavljala mi je najavu nekog dužeg projekta. Posebno mi se svidjelo što su u plesu učestvovali i korisnici kolica i osobe koje hodaju.“ riječi su Marijane Mugoše. Larisa Redžepagić kaže da je za nju bilo oslobađajuće i opuštanjuće prepustiti se muzici. „Bilo je potpuno drugačije od mojih očekivanja, nije bilo instrukcija kao u klasičnom plesu. To je interensantno i zanimljivo iskustvo.“ dodaje Larisa.

*Kontakt improvizacija je plesna tehnika gdje fizički kontakt obezbjeđuje početnu tačku za istraživanje kroz improvizaciju pokreta. Kontakt improvizacija je oblik plesne improvizacije i jedna od najpoznatijih i najkarakterističnijih formi postmodernog plesa.*

Viktorija Pavićević, koreograf: „Do sada nijesam imala to iskustvo, bilo je jako interesantno, krajnji rezultat je bio nevjerojatno dobar. Koreografija je bila odlična. Bilo je jako korisno i lijepo vidjeti ljude koji su uskraćeni u pokretu da rade tako nešto.“

Koncept inkluzivnog društva možda se najbolje može prenijeti širokoj publici kroz koreografije u kojima zajedno plešu profesionalci i mladi sa hendikepom.

Viktorija podsjeća da je u Crnoj Gori, za 29. april, Svjetski dan igre održan festival Allegro, koji je bio posvećen mlađima sa hendikepom. Prema njenim riječima iduće godine na Allegro festivalu crnogorska publika prvi put će imati priliku da uživa u zajedničkom plesu igrača sa i bez hendikepa.

Udruženje najavljuje nastavak rada već od septembra i poziva sve zainteresovane da se uključe u upoznavanje sebe kroz kontakt improvizaciju.

Bojana Laković



# Fond za aktivno građanstvo (fAKT) SOCIJALNA TRANZICIJA U CRNOJ GORI



Sredinom 2005. godine, Balkanski fond za lokalne inicijative (BCIF) je započeo realizaciju programa **Socijalna tranzicija u Crnoj Gori**, uz partnerstvu sa Kooperativom holandskih fondacija za Centralnu i Istočnu Evropu (CNF CEE).

## BCIF

Cilj programa je da podrži proces tranzicije sistema socijalne zaštite, obezbeđujući sredstva lokalnim, nevladnim i neprofitnim organizacijama koje se proaktivno i kreativno bave socijalnim pitanjima. Konkurs je otvoren tokom čitave godine, sa četiri roka odlučivanja tokom jedne godine; maksimalni iznos granta/donacije je 15.000 EUR.

Program teži:

- Da promoviše i uvede alternativne metodologije i postupke/tretmane u oblast socijalne zaštite (uključujući i akciju i prevenciju).
- Da pomogne razvoj i održivost servisa koje pružaju neprofitne organizacije, kao i da
- Doprinese izgradnji kapaciteta neprofitnih organizacija, kako bi se uspešnije bavile pitanjima socijalne zaštite.

Pod alternativnim metodologijama i tretmanima se podrazumijevaju oni servisi koji nisu obezbijedeni/finasirani od strane države/u državnim institucijama, već ih sprovode nevladine organizacije i na taj način omogućavaju pluralizam servisa u okviru sistema socijalne zaštite, dok se pod razvojem servisa podra-

zumijevaju servisi koje pružaju nevladine organizacije, i koji su inovativni u odnosu na postojeći sistem socijalne zaštite.

U okviru programa se podržavaju sljedeće specifične oblasti:

- uspostavljanje i razvijanje servisa za širi opseg ranjivih grupa, posebno onih koje uključuju decentralizaciju i deinstitucionalizaciju.
- pomoć neprofitnim organizacijama da uspostave bolje i/ili održivije servise kroz rekonstrukcije/adaptacije prostora, opremu i/ili kupovinu vozila, koji će se koristiti za pružanje servisa (prostor mora biti u vlasništvu organizacije, ili doniran, ili dat na korišćenje od strane opštine ili drugog lica na period ne kraći od 10 godina).



**Kooperativa holandskih fondacija za centralnu i istočnu Evropu (CNF CEE)** je osnovana 1991. godine od strane četiri holandske fondacije, a 2004. godine im se pridružila peta fondacija, sa željom da podrže proces socijalne tranzicije post-komunističkih/socijalističkih zemalja u Centralnoj i Istočnoj Evropi (CEE). Danas CNF CEE koordinira njihove donatorske i savjetodavne aktivnosti u jedanaest zemalja u CEE. Ojačavanjem socijalne zaštite i primarne zdravstvene zaštite, CNF nastoji da doprinese civilnom društvu stvarajući bolju socijalnu situaciju za ugrožene grupe (za više informacija možete pogledati: [www.cnfcee.nl](http://www.cnfcee.nl)).

Od početka 2008. godine, implementaciju programa Socijalna tranzicija u Crnoj Gori nastavila je domaća nevladina fondacija **Fond za aktivno građanstvo (fAKT)**, nastala osamostaljivanjem programa BCIF-a u Crnoj Gori.

Za prethodne tri godine, podržano je više od 20 projekta domaćih nevladinih organizacija, u ukupnom iznosu od 235.000 EUR. Radi se o projektima sljedećih organizacija:

1. Zračak nade, Udruženje roditelja djece i omladine sa teškoćama u razvoju, Pljevlja
2. Humanitarac, Nikšić
3. SOS telefon za žene i djecu žrtve nasilja, Nikšić
4. Koraci, Pljevlja
5. Udruženje paraplegičara, Bijelo Polje
6. Udruženje za pomoć licima ometenim u psihofizičkom razvoju, Nikšić
7. Asocijacija za demokratski prosperitet - ADP ZID, Podgorica
8. SOS telefon za žene i djecu žrtve nasilja, Bijelo Polje
9. Žene za bolje sjutra, Bijelo Polje
10. Razvitak, Udruženje roditelja djece i omladine sa teškoćama u razvoju, Cetinje
11. Anima, Kotor
12. Udruženje mladih sa hendikepom CG, Podgorica
13. Viva Vita, Pljevlja
14. Povjerenje, Bar
15. Drustvo za borbu protiv side Crne Gore - CAZAS
16. Udruženje za pomoć hendikepiranim licima, Bijelo Polje
17. Savez slijepih Crne Gore
18. Dom nade, Podgorica
19. Udruženje paraplegičara, Pljevlja
20. Forum MNE, Podgorica
21. Udruženje hendikepiranih Srce, Mojkovac
22. SOS telefon za zene i djecu zrtve nasilja, Nikšić.

Pružajući finansijsku i tehničku pomoć organizacijama civilnog društva, fAKT želi da doprinese pozitivnoj društvenoj promjeni i izgradnji građanskog društva u Crnoj Gori, podstičući i podržavajući građanski aktivizam u lokalnim zajednicama, i aktivno i odgovorno učešće građana/ki u životu društva.

Nadamo se da će u tome i uspjeti.



ZNAČAJ ASISTIVNIH TEHNOLOGIJA U ŽIVOTU OSOBE SA HENDIKEPOM

# ČAROBNI KLJUČ ZA ULAZAK U SVIJET

Jedan od najznačajnijih faktora za kvalitetan život osobe sa hendičepom je stepen njihove uključenosti u društveni život, odnosno njihova socijalizacija. Čarobni ključ koji otvara vrata društvenog života za sve osobe, pa i osobe sa hendičepom je stalna razmjena informacija i stalna komunikacija sa što većim brojem ljudi.

Nažalost, veliki broj osoba sa hendičepom ne posjeduje taj čarobni ključ i to zbog mnogobrojnih barijera koje se nalaze u našem društvu.

Korisnici invalidskih kolica i osobe koje se otežano kreću su onemogućeni da se slobodno kreću usled velikog broja arhitektonskih barijera, osobe oštećenog vida usled nedostatka zvučne signalizacije na raskrsnicama, nedostatka reljefnih staza na trotoarima, nedostatka informacija u njima dostupnim formama..., osobe sa oštećenim slušom usled nedostatka servisa prevodioca na gestovni govor itd.

No, tehnološki razvoj, a naročito razvoj kompjuterske tehnologije je otvorio vrata društvenog života za sve one osobe koje zbog pomenutih barijera imaju smanjene mogućnosti za kvalitetnu razmjenu informacija. Kako i u drugim oblastima, tako i u oblasti proizvodnje savremenih tehničkih uređaja, kao što je recimo kompjuter, nije se vodilo računa da ti uređaji budu pristupačni osobama sa hendičepom. Pod pristupačnošću nikako ne smatram pristupačnost cijene recimo kompjutera već mogućnost da osobe sa različitim vrstama hendičepa samostalno koriste sve funkcije jednog kompjutera. Iz tog razloga se pristupilo pronalaženju i proizvodnji različitih sredstava i sistema koji osobama sa hendičepom omogućavaju veći nivo nezavisnosti i samostalnosti u obavljanju različitih poslova koristeći savremene uređaje. Ovakva sredstva i sistemi se nazivaju ASISTIVNE TEHNOLOGIJE.

Kada je u pitanju razvoj asistivnih tehnologija koje osobama sa hendičepom omogućavaju nesmetano korištenje kompjutera, a time i obavljanje velikog broja svojih obaveza u procesu školovanja, na svom radnom mjestu..., možemo ih podijeliti na dvije velike grupe:

- proizvodnja dodatnih hardvera i
- proizvodnja dodatnih softvera

U ovom članku ćemo pomenuti neke od dodatnih softvera dok će predstavljanje dodatnih hardvera biti obrađeno u nekom od narednih brojeva časopisa. Najveći broj softvera koji su razvijeni u smislu asistivnih tehnologija se odnosi na pružanje pomoći osobama oštećenog vida. Postoji više vrsta softvera za ovu namjenu, a naročito su značajni SCREEN READER (čitač ekrana) i softver za uvećanje slike na monitoru. Najpoznatiji čitači ekrana su: JAWS HAL, WINDOW EYES...koji u sebi imaju sintetizatore govora čija je funkcija da tekst pretvore u govor. Svrha čitača ekrana i sintetizatora govora je da osobi sa oštećenim vidom putem govora daju informaciju o svemu što se pojavi na monitoru računara. Sintetizatori daju govor po pravilima jezika za koji je sintetizator proizведен. Za naš jezik postoji nekoliko sintetizatora, ali najkvalitetniji od njih je AN READER. AN READER osobi oštećenog vida pruža mogućnost čitanja teksta iz tzv. Clipboard-a, mogućnost da se koristi uz neki od čitača ekrana npr. JAWS-om, može da čita i cirilične i latinične tekstove, može, a ne mora čitati znakove interpukcije, ima mogućnost ispravnog čitanja riječi bez dijakritičkih znakova, ispravno može čitati često korišćene riječi iz engleskog jezika i još mnogo toga. Takođe, ovaj sintetizator daje mogućnost da se po želji korisnika podešava brzina, visina i glasnoća govora, a i u sebi ima dva različita glasa, jedan muški i jedan ženski. Ovo je samo kratak opis nekih od dostignuća na polju asistivnih tehnologija koja osobama sa hendičepom omogućavaju veću samostalnost u obavljanju različitih poslova.

Odgovornost svakog pa i našeg društva je da stavi na raspolaganje sve resurse koji bi osobama sa hendičepom omogućile posjedovanje i korištenje dostignuća asistivnih tehnologija čime bi te osobe bile dostojanstveni članovi društva i mogli dati značajan doprinos njegovom razvoju.

Goran Macanović

4 februar, 2008

## PROJEKTOM ĆE BITI OMOGUĆEN PRISTUP INSTITUCIJAMA U GLAVNOM GRADU INDIJE

*Nju Delhi, Indija*- glavni grad Indije biće više dostupan naporima grupe za invalidnost koja radi sa gradskim savjetom.

Projekat "Dostupni Delhi" je zajednički napor Samartija Centra za promociju životne sredine bez barijera za osobe sa hendičepom i Opštinskog savjeta Nju Delhija.

Projekat je započeo u martu 2007. njegov cilj je da šest glavnih gradskih centara učini dostupnim do marta 2009.

Prema Indijskoj novinskoj agenciji, projekat je prvi korak u planu nevladinog Samartija centra da učini dostupnim 20 lokaliteta u gradu. "Ovaj projekat je obezbijedio platformu za korisnike i pružaoce usluga da zajedno dođu na određeno mjesto", rekla je osnivač Samartije gospodja Anjali Agarval.

Organizatori projekta naglašavaju da će pored osoba sa invaliditetom od ovoga imati koristi i stariji građani, porodice sa malom djecom i ljudi koji nose teže terete.

8 Februar, 2008

## OSOBLJE KAŽE DA IM JE REČENO DA LAŽU INSPEKTORE



Brizejn, Australija – zvaničnici Kvinslenda su potvrdili da je u toku velika istražba zbog navodnog maltretiranja štićenika i zataškavanja u državnoj instituciji.

Ministarka Servisa za Osobe sa hendičepom Linda Nelson-Kar rekla je novinarima da Komisija za krivična djela i zloupotrebu službenog položaja, Ombudsman Kvinslenda i Servisi za osobe sa hendičepom Kvinslenda istražuju uslove u Loganlea servis centru, kompleksu od sedam zgrada, u kom je smješteno 19 ljudi sa mentalnim i fizičkim hendičepom.

Istražba je dijelom ubrzana e-mailovima koje je osoblje Loganlee slalo državnom premjeru i vicepremjeru, u kojima se kaže da su se čelnici ove institucije uspaničili kada su čuli da će ih državni inspektor posjetiti prošlog avgusta.

Agencije sada istražuju optužbe osoblja koje kaže da su im šefovi naredili da lažu inspektore, da kriju sedative u prtljažnicima njihovih automobilima i da skladište nedozvoljene zapise i istekle ljekove u privremenom objektu koji je namjerno označen „Opasnost, gradilište“ kako kontrolori ne bi posjećivali taj objekat.

Osoblje dalje tvrdi da su za vrijeme posjete setovi za prvu pomoći prenošeni preko ograda od jedne do druge kuće kako bi izgledalo da u svakoj kući postoji po jedna.

Inspektorji takođe istražuju optužbe da štićenici nisu presvlačeni preko noći kad bi zaprljali krevete; da se jednoj ženi proširila urinarna infekcija zato što nije imala toalet papira; da je jednom štićeniku sa hepatitisom B bilo odobreno da dijeli četkicu za zube i brijač sa drugim štićenicima; te da je osoblju u "aktivnim noćnim smjenama" bilo dozvoljeno da donese krevete za spavanje. Tokom jedne noći, osoblje je u jednoj od kuća, kako izvještaj kaže, spavalo uprkos malom požaru u kompleksu.

Nelson-Kar je rekla da će biti preduzete disciplinske mjere ukoliko se pokaže da su tvrdnje tačne.

15 februar 2008.

## PARAOLIMPIJSKI "OŠTRI TRKAČ" ŽALI SE NA OLIMPIJSKU ZABRANU



Lausan, Švajcarska - Paraolimpijski sprinter Oskar Pistorius uložio je žalbu na skorašnja pravila koja mu zabranjuju učestvovanje na predstojećim Ljetnjim olimpijskim igrama u Pekingu u Kini.

Međunarodna asocijacija atletske federacije koja je zadužena za ovu oblast atletike 14. januara je došla do zaključka da karbonska vlakna vještačkih nogu ovom južnoafrikancu daju nepravednu prednost nad ostalim takmičarima. Pistorius je izjavio BBC-u ove nedelje da će podnijeti tužbu Arbitražnom sudu za sport. "Žalim se u ime svih atletičara sa hendihekompom. Mi zaslužujemo šansu da se takmičimo na najvišem nivou," rekao je Pistorius.

Pistorius je rođen bez dugačkih kostiju u potkoljeničnom dijelu nogu, pa su mu hirurzi morali amputirati noge do koljena prije nego što je napunio godinu dana. Veći dio svog života koristi vještačke noge.

Za trčanje koristi uvjene "gepardove" oštice, koje mu po mišljenju međunarodne asocijacije atletske federacije daju "očiglednu mehaničku podršku (više od 30%) kada se poredi sa nekim ko ne koristi te oštice".

U federaciji kažu da se njihova odluka zasniva na izvještaju njemačkog istraživača Gert-Peter Burgemana koji je prošlog ljeta ispitivao Pistoriusove vještačke noge i došao do zaključka da mu omogućavaju da održi istu brzinu kao drugi trkači, ali uz mnogo manje energije.

Pistorius kaže da je potrebno više istraživanja i da su drugi stručnjaci "dali suprotno mišljenje od profesora Burgemana."

Pistorius čiji je nadimak "Trkač oštice" postavio je svjetski rekord na 200 metara na paraolimpijskim igrama 2004 godine u Atini. Od tada se takmičio rame uz rame sa atletičarima bez hendiheka na nekoliko međunarodnih sportskih dešavanja.

On kaže da je skoro 80% njegovih planova takmičenje u najvažnijim atletskim događajima.

23. maj 2008.

## RECESIJA JE PRAVO VRIJEME DA SE UZMU U OBZIR RADNICI SA HENDIKEPOM

Atlanta, Džoržija - Recesija u ekonomiji snažno pogađa poslodavce i radnike.

WXIA - TV nedavno je objavila da se u posljednje vrijeme radnici sa hendihekom suočavaju sa većim stepenom diskriminacije, uglavnom zbog mitova da se poslodavci uzdržavaju od zapošljavanja takvih radnika.

Dok je glavna priča tapkanje po ramenu za Institut Bobby Dodd, ona ukazuje da je loša ekonomija pravo vrijeme da poslodavci zauzmu drugačiji pogled na činjenice.

Istraživanja pokazuju da radnici sa hendihekom generalno manje koriste bolovanja, naporno rade na svojim poslovima i ostaju duže kod svojih poslodavaca. To su sve kvaliteti koji mogu biti važni za preduzeća koja trebaju stabilnu, iskusnu radnu snagu u teškim vremenima.

Dejv Rejnolds, Inclusion Daily Express

## DA LI SI ZNAO/LA DA JE MONE IMAO OŠTEĆENJE VIDA?



Claude Monet - Nymphéas (1918)

Klod Mone - takođe poznat i kao Oskar-Klod Mone ili Klod Oskar Mone (14. novembar 1840 - 5. decembar 1926) je bio osnivač impresionističkog pravca u slikarstvu, i najviše i najdosljednije primjenjivao filozofiju impresionističkog pokreta izražavanja sopstvenog doživljaja prirode, naročito u slikanju pejsaža na otvorenom.

Termin Impresionizam je izведен iz naziva njegove slike "Impresija, rađanje Sunca". Njegova popularnost i slava su porasli. Do 1907 naslikao je mnoge veoma poznate slike. Međutim tada se javljaju problemi sa vidom. Počeo je da gubi vid. Nastavio je da slika, iako se njegov vid pogoršavao. Nije prestao dok nije potpuno izgubio vid. U toku posljednje decenije života Mone je, skoro potpuno slijep naslikao grupu velikih murala lokvanja (Nymphéas) za Muzej Oranžeri u Parizu.

## TURPIJA

Slijepi momak drži turpiju, dira prstima po njoj i kaze:  
"Koji je ovo ludak pis'o?"

## ČUDO

Na redovnom letu Krash Air-a preko Sahare dođe do kvara i avion se sruši usred puštinje. Jedini preživjeli su tri momka s invaliditetom (slijepi, amputirac i paraplegičar). Vidjevši da se moraju sami snaći odlučili su da krenu u potragu za vodom. Amputirac na čelu a slijepi gura paraplegičara u kolicima. Na kraju snaga ipak pronađu oazu. Budući da je bio na čelu amputirac prvi uđe u vodu, napije se, osvježi, izide na drugu stranu i gleda izrasla mu nova nogu. Uzbuden, ohrabri prijatelje da učine isto. Slijepi uđe u vodu, osvježi se, napije, izade na drugu stranu i gleda izrasla mu nova nogu. Sad i paraplegičar, veoma uzbudjen poče snažno gurati kolica, uđe u vodu, napije se, osvježi i izade na drugu stranu. I gleda izrasla mu nova nogu!!!

## Anegdota iz UMH-a

Pošli mi na jedan sastanak. Na dogovorenom mjestu naišli smo na ogroman red stepenica. Portir na ulazu kaže: "sačekajte sad ču ja pozvati koleginicu da siđe". Uzima slušalicu i poziva. "Halo, Branka možeš li da siđeš dolje... Tu su lica sa happy end-om..." :))

Redakcija

Pravo na tuđu njegu je jedno od prava iz socijalne zaštite i regulisano je Zakonom o socijalnoj i dječjoj zaštiti i Pravilnikom o medicinskim indikacijama za ostvarivanje prava iz socijalne i dječje zaštite.

Pravo na njegu i pomoć drugog lica, prema **Zakonu o socijalnoj i dječjoj zaštiti**, ima korisnik:

- materijalnog obezbjeđenja kojem je, zbog tjelesnog ili mentalnog oštećenja ili starosti ili trajnih zdravstvenih promjena, potrebna stalna njega i pomoć drugog lica za obavljanje osnovnih životnih potreba;
- lične invalidnine;
- lice sa teškom tjelesnom, mentalnom i senzornom ometenošću, kojem je potrebna stalna njega i pomoć drugog lica za obavljanje osnovnih životnih potreba.

Pravo na njegu i pomoć drugog lica može se ostvariti pod uslovom da nije ostvareno po drugom osnovu.

Visina njegu i pomoći drugog lica iznosi 50 € mjesечно.

## NJEGA I POMOĆ DRUGOG LICA

**Pravilnik o medicinskim indikacijama** za ostvarivanje prava iz socijalne i dječje zaštite, kaže da su indikacije za ostvarivanje prava na njegu i pomoć drugog lica:

**a) za korisnike materijalnog obezbjedjenja porodice:**

- 1) sistemska bolest vezivnog tkiva sa izraženim promjenama na vitalnim organima i trajnim deformitetima zglobova;
- 2) dekompezovana srčana mana i teža oštećenja srčanog mišića;
- 3) maligno oboljenje u odmaklom stadijumu bolesti;
- 4) demencija ili dezintegracija ličnosti većeg stepena;
- 5) bubrežna oboljenja za lica koja su na programu dijalize, a koja imaju promjena i na drugim organima.

**b) za lica sa teškom tjelesnom, mentalnom i senzornom ometenošću:**

- 1) eksartikulacija obje ruke u ramenu ili obje noge u kuku, bez obzira na protetisanje;
- 2) amputacija obje ruke iznad lakta ili u podlaktu ili obje noge u nadkoljenu ili podkoljenu, a protetisanje je nemoguće;
- 3) amputacija jedne noge iznad koljena, ako postoji progresivno oboljenje druge noge u bitnom stepenu, a protetisanje je nemoguće;
- 4) istostrana ili unakrsna amputacija jedne noge i jedne ruke, bez obzira na visinu amputacije i protetisanje;
- 5) neuromuskularna oboljenja u odmakloj fazi bolesti;
- 6) povrede centralnog i perifernog nervnog sistema i kombinovane povrede, koje dovode do kvadripareze težeg stepena, paraplegije ili hemiplegije;
- 7) zapaljeni i nezapaljeni poremećaji nervnog sistema, koji dovode do nepokretnosti;
- 8) umjerena mentalna retardacija ( IQ od 36 do 50);
- 9) teža mentalna retardacija ( IQ od 21 do 35 );
- 10) teška mentalna retardacija, (IQ manji od 20);
- 11) sljepoća:
  - lice koje je potpuno izgubilo osjećaj svjetla (amauroza) ili koje ima osjećaj svjetla pri projekciji svjetla,
  - lice koje na boljem oku sa korekcionim staklom ima ostatak vida od 0,05 ili koje na boljem oku sa korekcionim staklom ima ostatak vida manji od 0.10, kao i lice sa centralnim vidom na boljem oku sa korekcionim staklom od 0.025, a koje ima suženo vidno polje do 20 stepeni.

Pripremio Zoran Šćekić

## PROFIL UMHCG-a



Udruženje mladih sa hendikepom je nevladina organizacija, osnovana 22. oktobra 2001. godine, koja okuplja mlade i studente sa svim vrstama fizičkog, senzornog i motornog hendikepa (cross-disability pristup), kao i ostale mlade ljudе bez hendikepa koji su voljni da učestvuju i zajedno sa nama se bore za dostupnost i uključenost OSH u sve segmente crnogorskog društva.

UMH se bavi pružanjem psiho-socijalne podrške, stvaranjem uslova za inkluzivno obrazovanje, podsticanjem mladih sa hendikepom za sticanje visokog obrazovanja, inicijativama za odgovarajuća legislativna rješenja, osnivanjem servisa podrške, podizanjem svijesti društva...

U svom radu rukovodimo se i sprovodimo principe socijalnog modela pristupa hendikepu.

Prema socijalnom modelu hendikep se definiše kao gubitak ili ograničenje mogućnosti da se učestvuje u svakodnevnom životu zajednice, ravnopravno sa ostalima, zbog arhitektonskih i psiholoških barijera nametnutih od strane društva.

Svojom pojavom UMH je donio savremenu filozofiju borbe za ostvarenje prava osoba sa hendikepom, prvenstveno mladih, i njihovo uključenje u društvo.

Od samog početka naše aktivnosti se odlikuju inovativnošću i snažnim entuzijazmom. Najočigledniji primjer toga je projekat „Pas kao vodič ili pomagač“ koji je prerastao u stalni program Udruženja, koji će svake godine obezbjeđivati po dva psa za korisnike iz Crne Gore, što je značajan doprinos samostalnosti osh.

### Vizija UMHCG-a

**Za mlade sa hendikepom, bez barijera!**

**Viziju nastojimo da ostvarimo kroz misiju:**

UMHCG promoviše ravnopravan položaj mladih sa fizičkim i senzornim hendikepom u društvu kroz inicijative za uspostavljanje zakonskog, obrazovnog, kulturnog i socijalnog okvira koji to omogućava.

Svoje aktivnosti sprovodimo kroz šest programa u okviru kojih realizujemo pojedinačne projekte, a ti programi su:

- Pravni program i antidiskriminacija
- Program za obrazovanje
- Program osnaživanja osh
- Zapošljavanje
- Pristupačnost
- Program servisa podrške – potprogram za pse vodiče i pomagače

Projekti koje trenutno realizujemo su:

1. Brajeva štamparija – sredstva za nabavku štampača obezbijedili USAID/ORT i Norveška ambasada u Beogradu;
2. Promocija inkluzivnog visokog obrazovanja u JI Evropi - Donator: HESP - Instituta za otvoreno društvo iz Budimpešte;
3. Psiho-socijalna podrška mladima sa hendikepom - finansiran kroz Program: "Socijalna tranzicija u Crnoj Gori", koji sprovode CNF i BCIF.

4. Ka inkluziji u srednjem obrazovanju – finansiran od Fondacije institut za otvoreno društvo – Predstavništvo Crna Gora
5. Učenje stranih jezika – siguran put do radnog mjeseta – ralizuje se u saradnji sa Institutom za strane jezike.
6. Studentski servis – redovna aktivnost

## SARADNJA

U ostvarenju svoje vizije, misije i zacrtanih ciljeva sarađujemo sa brojnim organizacijama i institucijama i učestvujemo u raznim tijelima koja se formiraju radi unaprjeđenja prava kako osoba sa hendikepom tako i drugih ljudi.

Uključeni smo u:

- Savjet za mlade
- Savjet za pitanja lica sa invaliditetom – Glavnog Grada

Ostvarujemo izuzetnu saradnju sa Ministarstvom prosvjete i nauke, Ministarstvom zdravlja, rada i socijalnog staranja, kao i Univerzitetom Crne Gore gdje smo prepoznati kao ravnopravan partner.

Članica smo:

- Mreže mladih i studenata sa hendikepom JI Evrope,
- Mreže mladih i studenata sa hendikepom Balkana (nekada Srbije i Crne Gore), i
- Koalicije NVO „Saradnjom do cilja“ i potpisnica Kodeksa NVO u Crnoj Gori.

Ukoliko si zainteresovan/a za širenje i jačanje ideja UMH-a pozivamo te da nam se pridružiš i zajedno sa nama radiš na uključivanju mladih sa hendikepom u crnogorsko društvo.

## UDRUŽENJE MLADIH SA HENDIKEPOM NIKŠIĆ



Udruženje mladih sa hendikepom Nikšić, osnovano je 29. oktobra 2006. na inicijativu grupe mladih osoba sa i bez hendikepa. Udruženje želi da svim društvenim činiocima, a posebno nosiocima lokalne i republičke vlasti, ponudi jedan partnerski odnos, kao model nove komunikacije u obostranom interesu, a zarad uspostavljanja ravnopravnog statusa osoba sa hendikepom u našem društvu.

Prioritetni ciljevi UDH Nikšić-a:

- okupljanje i informisanje mladih ljudi sa hendikepom o njihovim pravima i potrebama,
- angažovanje na ostvarivanju osnovnih građanskih i ljudskih prava mladih sa hendikepom
- priprema i razvoj sposobnosti i interesovanja osoba sa hendikepom u osnovnim i srednjim školama u cilju sticanja visokog obrazovanja, angažovanje na obezbjeđivanju osnovnih uslova na fakultetima za sve studente sa hendikepom.

Udruženje je u svom osnivanju imalo, a i u svojim daljim aktivnostima će imati svesrdnu pomoć Udruženja mladih sa hendikepom Crne Gore, kao već dokazanog činioca u promociji interesa i stavova osoba sa hendikepom na prostoru Crne Gore.

Izvršni direktor Udruženja je Nenad Mijušković.